

Romakinderen en staatloosheid

MET DE RUG TEGEN DE MUUR

De Romafamilie Pavlov kan geen kant op. In Nederland mogen ze niet blijven, maar naar een ander land vertrekken is ook geen optie. Moeder Linda (40) en haar vier kinderen Geba (17), Janko (16), Gini (15) en Juliano (14) hebben geen nationaliteit, ze zijn de facto staatloos. De kinderen hebben problemen met het volgen van onderwijs, een bijbaantje is verboden en ze zijn onlangs op straat gezet. Ze hebben nu voor een maandje onderdak gevonden. Waar ze daarna naartoe moeten, weet niemand. “Hoe kun je mensen nou in deze situatie laten?” door Sabine de Jong

Geba vond de brief per ongeluk. “Het huis waarin u nu woont, wordt ontruimd”, stond erin. Geba begreep er niets van. Al dertien jaar woonde hij met zijn moeder, broertjes en zusje in Almere. Hij ging er naar school, naar het buurthuis waar hij tafeltenniste met vrienden en maakte er plannen voor de toekomst: een eigen restaurant openen. “Mama, waarom heb je me niets verteld?”, vroeg hij. Moeder Linda legde uit dat ze haar kinderen het liefst buiten alle zorgen wilde houden. Maar nu de brief boven water was, kon ze er niet meer onderuit: ze moest hen vertellen dat ze binnenkort op straat zouden staan. “We moesten ons huis uit omdat we staatloos zijn”, vertelt Janko, “hoewel ik eigenlijk niet precies weet wat dat betekent”. “Dat ze niet weten bij welke staat je thuishoort”, vult zijn broertje Juliano aan. “Voor mij betekent het vooral dat je geen geld en geen huis hebt”, zegt Janko.

VICIEUZE CIRKEL

Staatloosheid houdt in dat iemand geen nationaliteit heeft. Dat kan komen door het uiteenvallen van staten waardoor met het verdwijnen van de landen,

ook de nationaliteit verdwijnt. Vaker nog wordt staatloosheid doorgegeven van ouder op kind (zie kader). De meeste staatlozen hebben geen verblijfsvergunning. Dat heeft grote gevolgen: werken is verboden, het is moeilijk om hoger onderwijs te volgen en er is ook geen onderdak. In Europa komt staatloosheid vaak voor bij Romagezinnen, zoals de familie Pavlov. Hoogleraar Immigratierecht aan de Universiteit Leiden, Peter Rodrigues, deed onderzoek naar de positie van Roma in Nederland en stelde vast dat de groep een achtergestelde positie inneemt (zie kader). “Het is een vicieuze cirkel. Omdat Roma worden gediscrimineerd, worden de vooroordelen die over ze bestaan, soms bevestigd.”

STAATLOOSHEID ALS ERFENIS

De achtergestelde positie ontstaat volgens Rodrigues vooral omdat veel Roma geen nationaliteit hebben. “Staatloosheid wordt overgedragen bij de geboorte, kinderen belanden zo in dezelfde benarde situatie als hun ouders, en vaak ook hun grootouders.” De staatloosheid van de familie Pavlov is ook al decennialang een feit. Generatie op generatie trokken familieleden met

een woonwagen door Europa. Ze hadden geen vaste verblijfplaats en van geboortes werd geen aangifte gedaan. Ook moeder Linda werd niet ingeschreven in Italië, het land waar ze ter wereld kwam omdat de familie daar op dat moment toevallig verbleef. Met de geboorte van haar eigen vier kinderen, die ter wereld kwamen in Amerika, gaf Linda ook haar staatloosheid door. En hoewel haar kinderen niets aan die situatie kunnen veranderen, hebben ze er dagelijks last van. Zoals Geba, die geen stage kan lopen en daarom moest stoppen met zijn opleiding voor schilder. “Alles ging goed, tot ze vroegen om m'n sofinummer. Dat krijg je niet als staatloze.” Hij kon daarom geen stageplaats krijgen en zit nu thuis. “Ik kijk tv of ik ga naar het buurthuis om de hoek. Mijn hoop op een goede toekomst ben ik hierdoor wel verloren.” Ook zijn zusje Gini heeft veel problemen. Ze veranderde in een stil en teruggetrokken meisje dat weinig contact heeft met de buitenwereld. Moeder Linda is bezorgd over haar enige dochter: “Gini is een tikkende tijdbom. Ze is zo verdrietig en boos over de situatie en ik kan haar niet helpen want ik weet zelf ook niet meer hoe ik de problemen kan oplossen”.

VOOR ALTIJD OP TER APEL

Het grootste probleem waar de familie nu mee kampt, is onderdak. De brief dat de familie het huis moest verlaten, was niet slechts een dreigement: afgelopen september stonden er elf politieagenten voor de deur om het huis te ontruimen. “Ze haalden ons huis al leeg terwijl wij nog aan het inpakken waren”, weet Juliano zich nog te herinneren, “ik was best wel bang op dat moment”. De kleding van de familie werd in plastic tassen in de tuin gegooid, naast de meubels die er even daarvoor al waren neergezet. Volgens de overheid moest de familie naar de ‘vrijheidsbeperkende locatie’ Ter Apel, waar vreemdelingen zitten die terug moeten naar hun land van herkomst. “We moesten naar Ter Apel omdat ze daar zouden uitzoeken naar welk land we werden uitgezet”, legt moeder Linda uit, “maar uitzetten is in ons geval helemaal niet mogelijk: geen enkel land beschouwt ons als onderdaan”. Als de kinderen een week na de verhuizing weer op school komen, is iedereen verbaasd. “Ik dacht dat je dood was”, zei een van de klasgenoten. De gemeente Almere bleek de school op eigen initiatief een brief te hebben gestuurd dat de kinderen

INTERVIEW HOGLERAAR PETER RODRIGUES, EXPERT STAATLOOSHEID

Hoogleraar Immigratierecht aan de Universiteit Leiden, Peter Rodrigues, deed onderzoek naar de positie van Roma en Sinti in Nederland. Hij wijst erop dat Roma een enorme achterstandspositie innemen: ze hebben slechter onderwijs, kunnen moeilijk aan een baan komen en worden vaak gediscrimineerd. Een van de grootste problemen die hij tegenkwam, was de staatloosheid van veel Roma.

Waarom is staatloosheid zo'n groot probleem?

“Iemand die staatloos is, is nergens onderdaan. Staatlozen worden vaak uitgesloten van bepaalde voorzieningen. De slechte positie waarin veel Roma zich bevinden, wordt zo alleen nog maar slechter. Staatlozen zonder verblijfsvergunning mogen niet werken, hebben moeite met het volgen van hoger onderwijs en hebben vaak geen onderdak. Omdat staatloosheid wordt overgeërfd van ouder op kind, belanden de kinderen in dezelfde benarde situatie als hun ouders waardoor er nooit een einde komt aan de achtergestelde positie van veel Roma. Kinderen mogen niet langer de dupe worden van de nationaliteitsproblemen van hun ouders.”

Nederland zegt dat de overheid genoeg doet om staatloosheid te verminderen en wijst erop dat staatlozen verschillende mogelijkheden hebben om een nationaliteit te verkrijgen?

“Nederland heeft het Verdrag tot beperking der staatloosheid ondertekend en heeft daarmee beloofd er alles aan te doen om staatloosheid te voorkomen. Op dit moment wordt die belofte niet nagekomen. Alleen voor kinderen die in Nederland geboren zijn, is er nu een kleine opening. Door een uitspraak van de rechtbank Zwolle kunnen die kinderen na drie jaar het Nederlanderschap aanvragen, ook als ze in Nederland wonen zonder rechtsgeldig verblijf. Maar voor de groep staatloze Romakinderen die op latere leeftijd naar Nederland is gekomen, bestaat zo'n oplossing nog niet.”

Wat zou er voor die groep kinderen moeten gebeuren?

“Er zou per kind apart moeten worden bekeken welke band een kind met Nederland heeft. Als een kind hier bijvoorbeeld al heel lang woont, zal het hier meestal geworteld zijn. Dan is het in het belang van het kind om hier te blijven. Het Kinderrechtenverdrag moet hierbij de leidraad zijn. Daarin staat dat kinderen het recht hebben een nationaliteit te verwerven en dat de overheid hen daarbij moet helpen.”

Maar staatlozen kunnen toch een buitenschuldprocedure starten waarmee je kunt aantonen dat je niet langer wordt erkend als onderdaan door je land van herkomst?

“De buitenschuldprocedure kent een heel zware bewijslast. Als vreemdeling moet je officiële documenten van je land van herkomst overleggen waarop staat dat je niet langer als onderdaan wordt beschouwd. Een procedure moet natuurlijk streng zijn om misbruik te voorkomen, maar voor staatloze Roma is een buitenschuldprocedure eigenlijk geen optie. Ze hebben geen land van herkomst waaraan ze kunnen vragen om officiële documenten waarop staat dat ze geen onderdaan van dat land zijn, dus daarop lopen ze al vast.”

Wat is dan de beste oplossing om staatloosheid te voorkomen?

“Het probleem van staatloze Roma is een Europees probleem. Nederland is niet het enige land waar Roma wonen. Het is daarom belangrijk dat alle Europese landen samenwerken. Lidstaten zijn bang voor aanzuigende werking. Dat zagen we al bij de zaak van meneer Zambrano. Dat was een zaak over een Colombiaanse man met kinderen die de Belgische nationaliteit hadden. Toen het Europese Hof van Justitie oordeelde dat de kinderen EU-burgers waren en daarom het recht hadden om in de EU te verblijven, kreeg ook de vader van de kinderen een verblijfsvergunning omdat de kinderen van hem afhankelijk waren. België heeft de nationaliteitswetgeving strenger gemaakt omdat ze bang waren voor een toestroom. Er moet dan ook een gezamenlijke, Europese oplossing komen. Dat is volgens mij de enige mogelijkheid om te zorgen dat staatloosheid niet langer voortduurt.”

niet meer op school zouden komen omdat ze allemaal naar Ter Apel werden gebracht. Dat liep anders. “We waren zo bang dat we de rest van ons leven in Ter Apel moesten wonen. Een vriendin in de buurt bood ons gelukkig onderdak aan en we zijn ook vaak bij mijn vader en moeder”, licht Linda haar besluit om te blijven toe.

Nu is Linda met haar vier kinderen, nog wat ooms en tantes en een paar neefjes, vaak in het krappe huis van haar vader en moeder. Dat is behelpen: overdag zitten de familieleden opgepropt op de banken en stoelen die in een kring tegen de muur staan opgesteld. 's Avonds ondergaat de woning een metamorfose: dan worden de tafels en stoelen aan de kant geschoven en komen er vanachter een gordijn matrassen en dekbedden tevoorschijn. “Hier slaap ik als we bij mijn opa en oma zijn”, zegt Janko terwijl hij op het plekje op de vloer voor de groene bank wijst,

“mijn broertjes slapen naast mij en mijn zusje op de bank”.

“Dit is toch niet te geloven”, roept oma Pavlov verontwaardigd uit, “we zijn opgestapeld als dieren”.

TAFELTENNISSEN TEGEN DE ZORGEN

Om even te ontsnappen aan de drukke sfeer die in huis hangt, gaan de kinderen vaak naar het buurthuis vlakbij. Janko: “Dan spreken we af met de vriendengroep uit de buurt om een film te kijken of te tafeltennissen. We zijn inmiddels een van de beste tafeltennissers daar”. Op weg naar het buurthuis komt neef Juro (21), die ook vaak bij opa en oma logeert, een oud-klasgenoot tegen. “Hé, ik zie je nooit meer op school”, roept de jongen. “Ik ben gestopt”, zegt Juro, “ik mag niet meer verder omdat ik staatloos ben”, voegt hij er zachtjes aan toe. “Shit

voor je”, vindt de klasgenoot.

“Dit soort gesprekken heb ik vaak”, zegt Juro terwijl hij doorloopt naar het buurthuis, “mensen snappen niet wat staatloos betekent. Ik snap het eigenlijk ook nog steeds niet: hoe kun je mensen nou in deze situatie laten?”.

BINNENKORT WEER IN DE KOU

Nadat ze uit hun huis waren gezet, mocht de familie Pavlov één keer langskomen bij het Leger des Heils om kleren uit te zoeken. Meer niet want de liefdadigheidsinstelling helpt eigenlijk alleen mensen die legaal in Nederland wonen. “Onze tas met winterkleding is bij de ontruiming verdwenen”, zegt Linda, “we trekken nu dikke truien aan maar ik vrees voor de kou in de wintermaanden”. Van de voedselbank krijgt ze om de twee weken een pakket met eten, vooral ingeblikt voedsel. Hoewel het behelpen is, was de familie

allang blij dat ze af en toe konden samen-zijn in het huis van opa en oma. Tot er ook daar een brief op de deurmat lag dat het huis binnenkort ontruimd zou worden. “We hebben toen een advertentie geplaatst in een Almeerse krant”, vertelt Linda, “we vroegen of mensen een huis hadden dat we konden huren. Al was het alleen maar voor de koude wintermaanden”. Er kwam geen enkele reactie op de advertentie. Binnenkort is de rechtszaak over de ontruiming van het huis van opa en oma. De advocaat vreest dat de familie de zaak verliest. Dan staat iedereen op straat, zonder papieren, zonder onderdak, maar vooral: zonder nationaliteit. Moeder Linda is de wanhoop nabij: “Wat we ook proberen, het helpt niet. Wij alleen kunnen er niets aan veranderen, de wetten moeten veranderen. Geef ons een nationaliteit, dan komt er eindelijk een einde aan die vicieuze cirkel van staatloosheid”. ■

EUROPESE OPLOSSING

Een kind dat geboren wordt, krijgt de nationaliteit van de ouders. Hebben die ouders geen nationaliteit, dan worden ook de kinderen staatloos. Ook als ze op Nederlands grondgebied ter wereld komen. De eisen om dan alsnog de Nederlandse nationaliteit te krijgen zijn zo zwaar, dat ze voor staatloze Romakinderen haast onhaalbaar zijn. Defence for Children heeft, met financiële steun van het Weeshuis der doopsgezinden, onderzoek verricht naar een mogelijke oplossing en stelt voor die op Europees niveau te realiseren. Landen zijn vaak huiverig de eerste stap te zetten voor een oplossing, bang als ze zijn voor een toestroom van staatlozen. Roma hebben, door hun jarenlange verblijf op Europees grondgebied, een sterke band met Europa. Vanuit de Raad van Europa is herhaaldelijk opgeroepen om een einde te maken aan de staatloosheid onder Roma. Alle lidstaten moeten samenwerken om de Roma een vaste plek in Europa te geven.

Binnenkort verschijnt het rapport ‘Met de rug tegen de muur – staatloze Romakinderen hebben recht op een nationaliteit’, op de website van Defence for Children: www.defenceforchildren.nl.